ଗୋପବନ୍ଧୁ ଦାସଙ୍କ ସ୍ତମ୍ଭ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ଏକ ନୂତନ ପରୀକ୍ଷଣ

ଚନ୍ଦ୍ରିକାରାଣୀ ପଣ୍ଡା

ମହାରାଜା ଶୀରାମଚନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜଦେଓ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ,ବାରିପଦା

ସଂକ୍ଷିପ୍ତସାର :

ଉତ୍କଳୀୟ ସାହିତ୍ୟ ଓ ସାମାଜିକ ଜୀବନରେ ଉତ୍କଳମଣି ଗୋପବନ୍ଧୁ ଦାସଙ୍କର ଅବଦାନ ସ୍ମରଣୀୟ । ସାମାଜିକ ଜୀବନର ଅନୁଭୂତି ଓ ସାହିତ୍ୟିକ ଶୈଷ୍ଠବ ଓ ମାନବୀୟ ଆବେଦନରେ ତାଙ୍କର ରଚନାଗୁଡ଼ିକ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ । ତାଙ୍କର ଏହି ସାରସ୍ୱତ କୃତୀ ମଧ୍ୟରେ ସ୍ତମ୍ଭ ରଚନା ଅନ୍ୟତମ । ଏହା ମାଧ୍ୟମରେ ସେ ନିର୍ଭୀକ ଭାବରେ ସମାଜରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ହେଉଥିବା ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ଲେଖିବା ସହିତ ସମାଜକୁ ଅଧିକ ସମବେଦୀ ଓ ସହିଷ୍ଣୁ କରାଇବାରେ ସମର୍ଥ ହୋଇଛନ୍ତି । ପୁଣି ଜନମାନସରେ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନବାସୀ କୁସଂସ୍କାର ଓ ରୂଢ଼ିବାଦୀ ବିଚାରକୁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଭାବୀ ଢଙ୍ଗରେ ତିରୋହିତ କରିବାରେ ତାଙ୍କର ସ୍ତମ୍ଭଗୁଡ଼ିକର ଭୂମିକା ଗୁରୁତ୍ୱ ପୂରଣ । ତେଣୁ ଏହି ପ୍ରବନ୍ଧରେ ତାଙ୍କର ସ୍ତମ୍ଭଗୁଡିକର ବିଭିନ୍ନ ମାନଦଣ୍ଡରୁ ଆଲୋଚନା କରାଯାଇ ଏହାର ମୂଲ୍ୟାଙ୍କନ କରିବାକୁ ଏକ କ୍ଷୁଦ୍ର ପ୍ରୟାସ କରାଯାଇଛି ।

ପ୍ରମୁଖ ଶବ୍ଦାବଳୀ : ଉତ୍କଳମଣି, ସାହିତ୍ୟ-ସ୍ତମ୍ଭ, ସମାଜ, ରଚନାବଳୀ,ଶୀର୍ଷକ , ଉତ୍କଳ, ସମ୍ବାଦପତ୍ର, ସତ୍ୟବାଦୀ

"ସାମାଜିକ ସମସ୍ୟା ,ଅର୍ଥନୈତିକ ଆଲୋଚନା ଏବଂ ରାଜନୈତିକ ବିଶ୍ଳେଷଣ ପାଇଁ ଓଡ଼ିଆ ଗଦ୍ୟ ସାହିତ୍ୟକୁ ସେ 'ସମାଜ' ମାଧ୍ୟମରେ ସରଳ ,ସୁନ୍ଦର ,ପ୍ରାଣସ୍ପର୍ଶୀ ଭାବରେ ନିୟୋଜିତ କରି ଆଧୁନିକ ସାହିତ୍ୟରେ ଏକ ବିଶିଷ୍ଟ ଧାରା ସୃଷ୍ଟି କରିଯାଇଛନ୍ତି। ତାଙ୍କରି ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଛି ଏକ ନୂତନ ଶୈଳୀର ପ୍ରବର୍ତ୍ତନା।" ୧)

ଉତ୍କଳମଣି ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ ସ୍ତମ୍ଭ-ସାହିତ୍ୟ ସମ୍ପର୍କରେ ଉପରୋକ୍ତ ଉକ୍ତିଟି ହେଉଛି ବିଶିଷ୍ଟ ପ୍ରାବନ୍ଧିକ ତଥା ଉତ୍କଳ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ପ୍ରାକ୍ତନ କୁଳପତି ଡକ୍ଟର ସଦାଶିବ ମିଶ୍ରଙ୍କର। ଏହି ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ କଥା କୁହାଯାଇପାରେ ଉଦ୍ୟମ ଯେତେ କ୍ଷୀଣ ହେଉ ପଛକେ ହାନି ନାହିଁ ମାତ୍ର ସର୍ବଦା ଏହା ଏକ ପ୍ରଗତିଶୀଳ ରାଷ୍ଟ୍ରର ପ୍ରାଥମିକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ। ଏହି ପ୍ରକାର ମନ୍ତ୍ରରେ ନିଜକୁ ଅଭିମନ୍ତ୍ରିତ ରଖିଥିବା ଉତ୍କଳମଣି ଗୋପବନ୍ଧୁ ଦାସ(୯ ଅକ୍ଟୋବର ୧୮୭୭-୨୭ ଜୁନ୍ ୧୯୨୮)ଙ୍କ ଦୈନିକ 'ସମାଜ' କେବଳ ଏକ ସମ୍ବାଦପତ୍ର ନଥିଲା ବରଂ ଥିଲା ଏ ଜାତି ନିମନ୍ତେ ଏକ ବହୁ ଅପେକ୍ଷିତ ଅନୁଷ୍ଠାନ। ଏହିଭଳି ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ପ୍ରାଥମିକ ପ୍ରାୟାସକୁ ଜାତି ସର୍ବଦା ଅପେକ୍ଷା ରଖିଥାଏ। ଯାହା ଉପରେ ହିଁ ଜାତିର ସମଗ୍ର ଭବିଷ୍ୟତ ନିର୍ମାଣ ପ୍ରକାରାନ୍ତରେ ନିର୍ଭର କରିଥାଏ। ଅନୁରୂପେ ସ୍ତମ୍ଭ ପୃଷ୍ଠାରେ ପ୍ରକାଶ ପାଉଥିବା ତତ୍କାଳର ଅଭିନବ ସ୍ତମ୍ଭ-ସାହିତ୍ୟର ପ୍ରାଥମିକ ତଥାକଥିତ ପୃଷ୍ଠଭୂମି ମଧ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିଲା ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ ଏହି 'ସମାଜ' ସମ୍ବାଦପତ୍ରରୁ। ସମାଜରେ ପ୍ରକାଶ ପାଉଥିବା ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ ଶହଶହ ସଂଖ୍ୟକ ସମ୍ପାଦକୀୟଗୁଡ଼ିକ ହିଁ ପ୍ରକାରାନ୍ତରେ ଏହିପରି ଏକ ସାହିତ୍ୟକ ପ୍ରାରୂପକୁ ଆଙ୍ଗିକ ରୂପରେଖ ପ୍ରଦାନ କରିବା ଦଗରେ ଆଲୋକବର୍ତ୍ତିକା ରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଛି। ୧୯୧୯ ମସିହାରୁ ଆରମ୍ଭ 'ସମାଜ' ସମ୍ବାଦପତ୍ର ପ୍ରଥମେ ସାପ୍ତାହିକ ପ୍ରକାଶ ପାଉଥିଲା ଏବଂ ଏହା ୧୯୩୦ ମସିହାରୁ ଦୈନିକ ସମ୍ବାଦପତ୍ର ରୂପେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଲା। ମାତ୍ର ଦୁଃଖର କଥା ଦୈନିକ 'ସମାଜ' ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ ସଯତ୍ନ ପାଇବାରୁ ବଂଚିତ ହେଲା କାରଣ ଗୋପବନ୍ଧୁ ୧୯୨୮ ସାଲରେ

ମୃତ୍ୟୁବରଣ କରିଥିଲେ। ତେଣୁ ଦୈନିକ 'ସମାଜ' ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ ପ୍ରେରଣା ଓ ଆଶୀର୍ବାଦ ଲାଭ କରିଥିଲେ ହେଁ ତାଙ୍କ କୋଳରେ ପ୍ରତିପାଳିତ ହେବାର ସୌଭାଗ୍ୟ ପାଇ ପାରିନଥିଲା।"[୨] ମାତ୍ର ପୂର୍ବରୁ ସତ୍ୟବାଦୀ ଆଦିରେ ପ୍ରକାଶ ପାଉଥିବା ସ୍ତମ୍ଭଗୁଡ଼ିକ ଧାରାବାହିକ ଭାବେ ଦୈନିକ 'ସମାଜ'ରେ ତତ୍କାଳୀନ ଦୈନିକ 'ସମାଜ'ର ସମ୍ପାଦକ ରାଧାନାଥ ରଥ ପ୍ରକାଶ କରି ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ ସ୍ତମ୍ଭ ମାଧ୍ୟମରେ ଓଡ଼ିଆ ସମ୍ବାଦପତ୍ରରେ ସ୍ତମ୍ଭ ରଚନା ନିମନ୍ତେ ଏକ ପ୍ରାଥମିକ ଅବଧାରଣା ନିର୍ମାଣ କଲେ। ଯାହାକି ପରେ ପରେ ଏକ ସାହିତ୍ୟିକ ଭାବଧାରା ତଥା ରଚନାଶୈଳୀ ଭାବେ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ନିଜର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରତା ନିର୍ମାଣ କଲା। ସେହି ସ୍ତମ୍ଭଗୁଡ଼ିକ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ଆଠଖଣ୍ଡ ପୁସ୍ତକରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇ ଓଡ଼ିଆ ସ୍ତମ୍ଭ-ସାହିତ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ଏକ ପ୍ରାଥମିକ ସ୍ତମ୍ଭ ପୁସ୍ତକ ଭାବେ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟକୁ ସମୃଦ୍ଧ କରିଛି। ପ୍ରଥମ କଥା ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ ସମ୍ପାଦକୀୟକୁ କାହିଁକି ସ୍ତମ୍ଭ ରୂପେ ଅଭିହିତ କରାଯିବ ଏହା ପୂର୍ବରୁ ପ୍ରକାଶିତ ସମ୍ବାଦ-ପତ୍ରିକାମାନଙ୍କରେ ପ୍ରକାଶିତ ସମ୍ପାଦକୀୟ ଏହି ନ୍ୟାୟରେ କାହିଁକି ନୁହେଁ ?କାରଣ , ସ୍ତମ୍ଭର ଯେଉଁସବୁ ମୌଳିକ ଶୈଳ୍ପିକ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ରହିଛି ସେସବୁର ସଫଳ ପ୍ରୟୋଗ ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ ସ୍ତମ୍ଭରେ ହିଁ ସାକାରିତ ରୂପ ପ୍ରାପ୍ତ କରିଅଛି। ଏହାର ମୂଳ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ହେଉଛି କଳେବରର ସଂକ୍ଷିପ୍ତତା ଏବଂ ସମସାମୟିକ ସମାଜର ସାମଗ୍ରିକ ଆବେଦନ ଯାହାର ସଫଳ ପ୍ରୟୋଗ ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ ସ୍ତମ୍ଭରେ ପ୍ରଦର୍ଶିତ ମାତ୍ର ଏସବୁ କୃତି ମୂଳରେ ସାହିତ୍ୟିକ ପ୍ରତିଭାର ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବା ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନୁହେଁ ମାତ୍ର ଏହାର ସାବଲୀଳ ଭାଷା ଏବଂ ଭାବର ସୁ-ସଂଯୋଜନା ତଥା ସାମାଜିକ ଆବେଦନ ହିଁ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ଏହି କୃତିଗୁଡ଼ିକର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ନିର୍ମାଣ ଦିଗରେ ସହାୟକ ହୋଇଛନ୍ତି।

ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ ସ୍ତମ୍ଭ ରଚନାର ବିଶେଷତ୍ୱ ଅନୁସନ୍ଧାନ କଲେ ଦୃଷ୍ଟିକୁ ଆସେ ଏକଦା ସେ 'ସତ୍ୟବାଦୀ'ରେ 'ଗୁରୁକୁଳ' ଶୀର୍ଷକରେ ଏକ ସମ୍ପାଦକୀୟ ରଚନା କରିଥିଲେ ସେଥିରେ ସେ କହିଥିଲେ:- "ଦୁଃଖର କଥା ,ଭାରତବାସୀ ବର୍ତ୍ତମାନ ସୁଦ୍ଧା ଦେଶକୁ ଭଲକରି ଚିହ୍ନିଲେ ନାହିଁ। ଦେଶରେ ନଈ ,ପୋଖରୀ , ବନପର୍ବତ ,ଗଛଲତା ,ବିଲପାହାଡ଼ ,ବାଟଘାଟ ସଙ୍ଗରେ ସେମାନଙ୍କର ପରିଚୟ ରହିଲା ନାହିଁ। ଦେଶରେ କେଉଁଠାରେ କ'ଣ ପ୍ରକାଶ ବା ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ଭାବରେ ରହିଅଛି ,ତାହା ସେମାନେ ଜାଣିଲେ ନାହିଁ। ଏପରି ସ୍ଥଳରେ ପ୍ରାଣର ସମସ୍ତ ଅଭିଳାଷ , ଉଦ୍ବେଗ ,ଉଦ୍ବେଳନ ସତ୍ତ୍ୱେ ଦେଶର ମଙ୍ଗଳ ସାଧନ କିପରି ହୋଇପାରେ ?ଉତ୍କଳର ଦଶା ଆହୁରି ଶୋଚନୀୟ। ଉତ୍କଳବାସୀ ବର୍ତ୍ତମାନ ସୁଦ୍ଧା ନିଜର ଜନନୀଙ୍କୁ ଚିହ୍ନି ନାହାଁନ୍ତି। ଉତ୍କଳର ସେ ମହେନ୍ଦ୍ର ,ସେ ମହାନଦୀ ,ସେ ଚିଲିକା ,ସେହି ଚାରୁବନମାଳା ସେହିପରି ରହିଅଛି। କିନ୍ତୁ ଉତ୍କଳବାସୀ ସେସବୁ ଉପରେ ଥରେ ଆଖି ପକାଇଲେ ନାହିଁ। ପ୍ରାନ୍ତରେ ପ୍ରାନ୍ତେ କନ୍ଦରେ କନ୍ଦରେ ,ଉତ୍କଳର ସେ ପ୍ରାଚୀନ ଶକ୍ତି ଫୁଟି ଉଠୁଅଛି। କିନ୍ତୁ ଉତ୍କଳବାସୀ ସେକଥା ଦିନେ ପ୍ରାଣରେ ଉପଲବ୍ଧ କଲେ ନାହିଁ। ଉତ୍କଳବାସୀ! ବର୍ତ୍ତମାନ ତୁମ୍ଭର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଦେଶ ସଙ୍ଗେ ପରିଚୟ ସ୍ଥାପନ କରିବା ,ଦେଶକୁ ଆଦର କରି ଶିଖିବା।" ପରାଧିନ ଉତ୍କଳରେ ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଜାତି ନିମନ୍ତେ ଏକ ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକୀୟ ଧାରଣା)Idea) ସୃଷ୍ଟି ପ୍ରତିଟି ନିରକ୍ଷର ପ୍ରପୀଡ଼ିତ ଉତ୍କଳବାସୀଙ୍କ ହୃଦୟରେ ଗଣମୁଖି ଭାଷା ମାଧ୍ୟମରେ ଏକ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଅବବୋଧ ଏବଂ ଜାତୀୟ ପ୍ରୀତି ନିର୍ମାଣ କରିବା ଥିଲା ସର୍ବଦା ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଏହି ଚିନ୍ତା ଚେତନାର ଆରୋପଣ ତାଙ୍କର ପ୍ରତିଟି ସ୍ତମ୍ଭରେ ପରିଲକ୍ଷିତ।

ପ୍ରାଥମିକ ଅବସ୍ଥାରେ ଗୋପବନ୍ଧୁ 'ଉତ୍କଳସାହିତ୍ୟ'ରେ ଏବଂ ପରେ 'ସତ୍ୟବାଦୀ' ଓ ତା'ପରେ ମୃତ୍ୟୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସାପ୍ତାହିକ 'ସମାଜ'ରେ ସମ୍ପାଦକୀୟ ଲେଖୁଥିଲେ ଯେଉଁ ସମ୍ପାଦକୀୟଗୁଡ଼ିକ ଭାବ ଶୈଳୀ ଏବଂ ଆବେଦନ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଥିଲା ସ୍ତମ୍ଭ-ସାହିତ୍ୟର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ। ସ୍ତମ୍ଭ-ସାହିତ୍ୟର ସଂକ୍ଷିପ୍ତତା , ଗଣଚେତନା ,ଗଣପ୍ରସଙ୍ଗ ସର୍ବୋପରି ସମାଜର ଏପରି କୌଣସି ବିଷୟବସ୍ତୁ ନାହିଁ ଯାହାକି ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ ସମ୍ପାଦକୀୟ ପୃଷ୍ଠା ମଣ୍ଡନ କରୁନଥିଲା। ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ ଜୀବନ ଅନୁରୂପେ ତାଙ୍କ ଚେତନା ଥିଲା ଦେଶ ନିମନ୍ତେ ସମର୍ପିତ। ଯାହାର ସଫଳ ନିଦର୍ଶନ ତାଙ୍କ ରଚିତ ସ୍ତମ୍ଭଗୁଡ଼ିକରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ। ତାଙ୍କ ରଚିତ ସମ୍ପାଦକୀୟ ସ୍ତମ୍ଭଗୁଡ଼ିକ ୮ ଗୋଟି ସଂକଳନ 'ଗୋପବନ୍ଧୁ ରଚନାବଳୀ' ଶୀର୍ଷକରେ ସନ୍ନିବେଶିତ ,ଏଥିରୁ ପଂଚମ ଖଣ୍ଡଟି ଦୁଷ୍ପ୍ରାପ୍ୟ। 'ଗୋପବନ୍ଧୁ ରଚନାବଳୀ (ପ୍ରଥମ ଖଣ୍ଡ)'(୧୯୭୬) ରେ ସନ୍ନିବେଶିତ ହୋଇଛି ୯୮ ଗୋଟି ସ୍ତମ୍ଭ

ମୁଖ୍ୟତଃ ,ଶିକ୍ଷା ,ଶିକ୍ଷା ସମସ୍ୟା ଏବଂ ସତ୍ୟବାଦୀ ବନ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଓ ତନ୍ନିହିତ ପ୍ରସଙ୍ଗକୁ ନେଇ ରଚିତ। ସେଥିରୁ କେତୋଟି ପ୍ରମୁଖ ସ୍ତମ୍ଭ:- 'ଶିକ୍ଷା ସମ୍ମିଳନୀରେ ଉଦ୍ବୋଧନ" ,ଆଜ୍ଞାନୁବର୍ତ୍ତିତା" ,ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ସେବା ଶିକ୍ଷା' , 'ଛାତ୍ରାବାସ" ,ଶିକ୍ଷ ବିଧାନରେ ନିଷ୍ଠା" ,ଶିକ୍ଷା ସମସ୍ୟା" ,ଶିକ୍ଷା ଓ ଶାନ୍ତି" ,ଦେବନାଗରୀ ଲିପି ଶିକ୍ଷା" ,ଜାତୀୟ ଶିକ୍ଷା ଓ ସାର୍ ଜନ୍ ଉଡ୍ରଫ୍' ଇତ୍ୟାଦି ଶିକ୍ଷା ଭିତ୍ତିକ ସ୍ତମ୍ଭ। ଶିକ୍ଷା ସମସ୍ୟା ହେଉଛି ସମାଜର ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରସଙ୍ଗ କାରଣ ଶିକ୍ଷିତ ହେଲେ ହିଁ ଗୋଟିଏ ଜାତି ଉନ୍ନତ ହୋଇପାରିବ ଏବଂ ଉନ୍ନତି କରିପାରିବା ଏବଂ ଶୈକ୍ଷିକ ଅନଗ୍ରସର ଗୋଟିଏ ଜାତିକୁ ନେଇ କେବେ ଉନ୍ନତ ଜାତୀୟ ଜୀବନର ପରିକଳ୍ପନା କରାଯାାଇନପାରେ ଯାହା ବୁଝିଥିଲେ ଗୋପବନ୍ଧୁ। ତାହାର ରୂପାନ୍ତରଣ ତଥା ପରିବର୍ତ୍ତନର ଚିନ୍ତା ତାଙ୍କୁ ଏହିସବୁ ସ୍ତମ୍ଭ ଲେଖିବାକୁ ପ୍ରେରଣା ଦେଇଥିଲା। 'ସତ୍ୟବାଦୀ' ପୃଷ୍ଠାରେ 'ସ୍ତ୍ରୀ ଶିକ୍ଷା' ଶୀର୍ଷକରେ ଏକ ସମ୍ପାଦକୀୟ ରଚନାକରି ପଣ୍ଡିତ ଗୋପବନ୍ଧୁ ଦାସ ଶିକ୍ଷାପ୍ରତି ଥିବା ତାଙ୍କ ଅନ୍ତରଙ୍ଗତାର ଏକ ଆବେଗିକ ଦିଗ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଛନ୍ତି। ସେ ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛନ୍ତି:- "କେତେକ ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ସ୍ତ୍ରୀଶିକ୍ଷା ବିଷୟରେ ଦେଶରେ ନାନା ଆଲୋଚନା ହେଉଥିଲା। ଛାତ୍ର ସମିତିରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଦେଶର ବଡ଼ ବଡ଼ ସଭାମାନଙ୍କରେ ଏ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଆଲୋଚନା ଚାଲିଥିଲା। ଏବେ ଆଉ ସେତେ ଶୁଣାଯାଏ ନାହିଁ। ଏହାର କାରଣ ,ସ୍ତ୍ରୀଶିକ୍ଷା ପ୍ରତି ଲୋକଙ୍କର ବର୍ତ୍ତମାନ ସେତେ ଆପତ୍ତି ନାହିଁ ;ମାତ୍ର ଏହା ଆବଶ୍ୟକ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ ଜନ୍ମିଅଛି କି ନାହିଁ , ସନ୍ଦେହ।"[୩] ଶିକ୍ଷା ପାଇଁ ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ ପ୍ରାଣଥିଲା ସତତ ଚିନ୍ତିତ ଏବଂ ସେହି ଚିନ୍ତନ ତଥା ତାଙ୍କ ଉର୍ବର ପ୍ରୟାସରୁ ଜନ୍ମ ନେଇଥିଲା ସତ୍ୟବାଦୀ ବନବିଦ୍ୟାଳୟ। ସୁତରାଂ ,ଏହାକୁ ନେଇ ମଧ୍ୟ ସେ ରଚନା କରିଛନ୍ତି ଏକାଧିକ ସ୍ତମ୍ଭ ସେ ମଧ୍ୟରୁ କେତେଗୋଟି ପ୍ରମୁଖ ସ୍ତମ୍ଭ ହେଉଛି:- 'ସତ୍ୟବାଦୀ ସ୍କୁଲ' , 'ସତ୍ୟବାଦୀ ସ୍କୁଲର ଶିକ୍ଷା" ,ସତ୍ୟବାଦୀ ବିଦ୍ୟାଳୟ (ଗ୍ରାମ୍ୟ ସଂଗଠନ)" ,ସତ୍ୟବାଦୀ ସ୍କୁଲ (ଲୌକିକ ବିଭାଗ)" ,ସତ୍ୟବାଦୀ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପରିଚାଳନା" ,ସତ୍ୟବାଦୀ ସ୍କୁଲ (ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ବିଭାଗ)' ଇତ୍ୟାଦି। ଏହି ସ୍ତମ୍ଭଗୁଡ଼ିକର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଥିଲା ଓଡ଼ିଶାରେ ଶିକ୍ଷା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏକ ବୈପ୍ଲବିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣିବା।

ଏକଦା ଗୋପବନ୍ଧୁ' ସତ୍ୟବାଦୀ ବିଦ୍ୟାଳୟ' ନାମକ ଏକ ସମ୍ପାଦକୀୟ ସ୍ତମ୍ଭ 'ସମାଜ'ରେ ଲେଖିଥିଲେ। ସେଥିରେ ସେ ସତ୍ୟବାଦୀ ସ୍କୁଲ୍ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ହେବା ପ୍ରସଙ୍ଗ ଆଲୋଚନା କରିଥିଲେ। ଉକ୍ତ ସ୍ତମ୍ଭରୁ କିଛି ଉଦ୍ଧୃତି ନିଆଯାଇପାରେ:- "ସତ୍ୟବାଦୀ ସ୍କୁଲ୍ ଓଡ଼ିଶାରେ ସମସ୍ତେ ଜାଣନ୍ତି। କେବଳ ଓଡ଼ିଶାରେ କାହିଁକି ଓଡ଼ିଶା ବାହାରେ ମଧ୍ୟ ଏହାର ନାମ ଅଛି। ଏ ସ୍କୁଲ୍ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା ୧୯୦୯ ସାଲରେ ,ଏହା ପନ୍ଦର ବର୍ଷର ଅନୁଷ୍ଠାନ। କେତେ ଜଣ ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷିତ ତ୍ୟାଗୀ ଯୁବକଙ୍କ ଉଦ୍ୟମରେ ଏହା ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚାଲି ଆସିଅଛି ;ମାତ୍ର ଏହି ୧୫ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ଏ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଜୀବନରେ ନାନା ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଅଛି। ପ୍ରଥମେ ଏହା ପୂରା ଜାତୀୟ ବିଦ୍ୟାଳୟ ରୂପେ ଆରମ୍ଭ କରାଯାଇଥିଲା। ସରକାର ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗ ସହିତ ବା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ସହିତ କୌଣସି ସମ୍ପର୍କ ନ ରଖି ଏହାକୁ ଚଳାଇବାର ଉଦ୍ୟମ ହୋଇଥିଲା। ତିନି ଚାରି ବର୍ଷ ମଧ୍ୟ ସେ ଭାବରେ ଚାଲିଥିଲା ;ମାତ୍ର ସେ ଅବସ୍ଥାରେ ଏଥିକି ଅଧିକ ଛାତ୍ର ଆସିଲେ ନାହିଁ। ଯେଉଁମାନେ ଆସିଥିଲେ , ସ୍କୁଲ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ସାମିଲ୍ ନହେଲେ ଅନ୍ୟତ୍ର ଚାଲିଯିବାକୁ ବସିଲେ। ପିଲାଙ୍କ ମୁରବୀ ଓ ସ୍ଥାନୀୟ ଲୋକସାଧାରଣ ମଧ୍ୟ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ସାମିଲ କରିବାଲାଗି ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ବାରମ୍ବାର ଅନୁରୋଧ କଲେ। ଯେଉଁ ମହାଶୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ନାନା ଭାବରେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଏ କାର୍ଯ୍ୟରେ ସହାୟତା କରୁଥିଲେ ,ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ଏହି ଅଭିପ୍ରାୟ ବ୍ୟକ୍ତ କରିଥିଲେ। ସମସ୍ତ ଅବସ୍ଥା ଦୃଷ୍ଟିରେ ସେତେବେଳେ ସ୍କୁଲକୁ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ସାମିଲ କରିବା ଉଚିତବୋଧ କରାଯାଇଥିଲା। ତାହା ହେଲା। ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଅଧିନରେ ରହି ଏ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଭଲ ଫଳ ଦେଖାଇଲା। ଏଥିରୁ ଅନେକ ଛାତ୍ର ପାସ୍ କରିଥିଲେ। କେତେକ ମଧ୍ୟ ବୃତ୍ତି ପାଇଥିଲେ। ଏହିପରି କେତେଦିନ ଚାଲିବା ପରେ ଦେଶରେ ଅସହଯୋଗ ଆନ୍ଦୋଳନ ଆରମ୍ଭ। ମୁଁ ଅସହଯୋଗ ଦୀକ୍ଷା ଗ୍ରହଣ କଲି। ମୋର ସହକର୍ମୀ ସତ୍ୟବାଦୀ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସହକର୍ମୀ ସତ୍ୟବାଦୀ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ଏ ଦୀକ୍ଷାରେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇ ନ ଥିଲି ;ମାତ୍ର ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅନେକଙ୍କ ମତ ସ୍ୱତଃ ଅସହଯୋଗ ଆଡ଼କୁ ଢଳିଲା। ଏହି ସମୟରେ ଅସହଯୋଗ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ସ୍କୁଲ କଲେଜ ବର୍ଜନ କଥା ଉଠିଲା। ମୁଁ ଭିନ୍ନ ପ୍ରଦେଶରେ ଅନେକ

ଛାତ୍ର ସ୍କୁଲ୍ କଲେଜ ଛାଡ଼ି ଅସହଯୋଗରେ ମାତିଲେ। ଜାତୀୟ ବିଦ୍ୟାଳୟମାନ ବସିଗଲା ;ଏ ତରଙ୍ଗ ଉତ୍କଳରେ ଖେଳିଲା। ସ୍କୁଲ୍କୁ ଜାତୀୟ ବିଦ୍ୟାଳୟ ନକଲେ ସେମାନେ ଛାଡ଼ିଯିବେ ବୋଲି କହିଲେ। ଆମ୍ଭେମାନେ ଏ ବିଷୟରେ ସେମାନଙ୍କ ମୁରବୀଙ୍କ ମତ ଲୋଡ଼ିଲୁ। ଛାତ୍ରମାନେ ଯାଇ ମୁରବୀମାନଙ୍କ ଠାରୁ ମତ ଲେଖାଇ ଆଣିଲେ। ଦେଖାଗଲା ଯେ ଅଧିକରୁ ବେଶି ଛାତ୍ରଙ୍କ ମୁରବୀ ଜାତୀୟ ବିଦ୍ୟାଳୟ ହେବାଲାଗି ସ୍ଥିର କଲେ। ସତ୍ୟବାଦୀ ସ୍କୁଲ ଲାଗି ସରକାରଙ୍କ ଠାରୁ କୌଣସି ଆର୍ଥ କ ସାହାଯ୍ୟ ନିଆଯାଉ ନ ଥିଲା। ତେଣୁ ମାନେଜିଂ କମିଟିଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ମତେ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବିନା ଆପତ୍ତିରେ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ସମ୍ପର୍କ ତୁଟିଗଲା।”[୪]

ଏହି ସ୍ତମ୍ଭାଲୋଚନା ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ ସତ୍ୟବାଦୀ ବନବିଦ୍ୟାଳୟ ନିର୍ମାଣ ପ୍ରଚ୍ଛଦର ଏକ ବିଶେଷ ପ୍ରସଙ୍ଗ ଯାହା ଆଲୋଚନାରେ ଉତ୍ଥାପିତ ଆଜି ୧୧୫ ବର୍ଷ ପରେ ତାହା ବାସ୍ତବରେ ରୂପାନ୍ତିତ ହୋଇଛି ସତ୍ୟବାଦୀ ବନବିଦ୍ୟାଳୟ ସ୍ଥାନରେ ଓଡ଼ିଆ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହୋଇ। ଏହା ହେଉଛି ସ୍ତମ୍ଭ-ସାହିତ୍ୟର ବିଶେଷତ୍ୱ ଏବଂ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଏହା ସମାଜ ତଥା ଜାତୀୟ ଜୀବନର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ତଥା ସମାଜର ଭବିଷ୍ୟତ ନିମନ୍ତେ ଏକ ବାର୍ତ୍ତା ପ୍ରଦାନ କରିଥାଏ। ସ୍ତମ୍ଭ-ସାହିତ୍ୟ ସର୍ବଦା ଅତୀତ ,ଭବିଷ୍ୟତ ଏବଂ ବର୍ତ୍ତମାନର ବିଶ୍ଳେଷଣ କରି ଏକ ସାର୍ବକାଳୀକ ନିଷ୍କର୍ଷ ପ୍ରଦାନ କରିପାରୁଥିବା ଏକ ପ୍ରାଞ୍ଜଳ ସାହିତ୍ୟ ଯେଉଁଥିରେ ଜୀବନର ସାମଗ୍ରିକ ସାରସତ୍ତା ପ୍ରତିଫଳିତ ହୋଇଥାଏ।

ସେହିପରି 'ଗୋପବନ୍ଧୁ ରଚନାବଳୀ (ଦ୍ୱିତୀୟ ଖଣ୍ଡ)' (୨୦୦୪) ରେ ସଂକଳିତ ହୋଇଛି ୧୩୬ ଗୋଟି ସ୍ତମ୍ଭ। ଏଥିରେ ସଂଯୋଜିତ ସ୍ତମ୍ଭଗୁଡ଼ିକ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ,ମରୁଡ଼ି ଓ ବନ୍ୟା ସଂକ୍ରାନ୍ତୀୟ। ସେଥିମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରମୁଖ କେତେଗୋଟି ହେଉଛି:- 'ଚାରିଆଡ଼େ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ' ,ଜନ୍ମ-ମୃତ୍ୟୁ ହିସାବ' ,ପୁରୀ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ଅନୁସନ୍ଧାନ କମିଟି' ,ବେନାମି ଚିଠି' ,କେନାଲ ଓ ଧୋଇ' , 'ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବକ ଦରକାର' ,ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ଅଂଚଳ ଅବସ୍ଥା' ,ବନ୍ୟା ଅଂଚଳ ଗସ୍ତ' ଇତ୍ୟାଦି। ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ,ମରୁଡ଼ି ଓ ବନ୍ୟାକୁ ନେଇ ରଚିତ ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ ସ୍ତମ୍ଭ 'ଦୁର୍ଭିକ୍ଷର କରୁଣ ଚିତ୍ର'ରୁ କିଛି ଉଦାହରଣ ନିଆଯାଇପାରେ:- "ଭଦ୍ରକ ଓଡ଼ିଶାରେ ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ସହର। କେତେଖଣ୍ଡ ଗାଁ ମିଶି ଏ ସହର ହୋଇଅଛି। ଏହି ଗ୍ରାମମାନଙ୍କ ଅବସ୍ଥା ସମ୍ବନ୍ଧେ ଯେ ପତ୍ର ମିଳିଅଛି ସେଥିରେ ଏହିପରି ଲେଖାଅଛି" ,ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ଆଦୌ ଚାଷ ନାହିଁ। ପୂର୍ବରୁ ଯାହାକିଛି ଚାଷ ଥିଲା ତାହା ଦୁର୍ଭିକ୍ଷରେ ବନ୍ଧକ ବିକ୍ରି କରି ଉଦର ପୋଷଣ କରୁଅଛୁ। ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁମାନେ ମୂଲ ମଜୁରି କରି ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ କରୁଥିଲୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ସକାଶେ ସେମାନଙ୍କୁ ରୀତିମତେ ମୂଲ ମଜୁରି ମିଳୁନାହିଁ। ଅନେକ ଲୋକଙ୍କର ବାସଘର ଛିଆ ହୋଇନଥିବାରୁ କାନ୍ଥ ଭାଙ୍ଗିଯାଉଛି। ଅନେକ ଲୋକଙ୍କର ଦରଜାର କବାଟ ନାହିଁଖାଇବାର ପାତ୍ର ସୁଦ୍ଧା ନାହିଁ। ବସ୍ତ୍ର ଅଭାବରୁ ଅନେକଙ୍କର ଇଜ୍ଜତ ମହତ ରକ୍ଷା ଦୁଷ୍କର ହୋଇଅଛି।" ସହରର ଏହି ଅବସ୍ଥା ;ମଫସଲ ଅବସ୍ଥା ତ ଆମ୍ଭେମାନେ ବାରମ୍ବାର ବର୍ଣ୍ଣନା କରୁଅଛୁଁ। ଏଥିରେ ସୁଦ୍ଧା ଲୋକଙ୍କ ଚୌକିଦାରୀ ଏବଂ ଇଉନିୟନ ଟିକସ ଛାଡ଼ ମିଳୁନାହିଁ। ଜିଲ୍ଲା ଏବଂ ସବଡିଭିଜନର ହାକିମମାନେ ଏହା ନିଜ ଆଖିରେ ଦେଖି ସୁଦ୍ଧା ଲୋକଙ୍କ ଟିକସ ଭାରରୁ ରକ୍ଷା କରିବା ଲାଗି ପଦେ ପାଟି ଫିଟାଉ ନାହାଁନ୍ତି।”[୫] ସୁତରାଂ ,ସ୍ତମ୍ଭ-ସାହିତ୍ୟର ବାସ୍ତବ ଚିତ୍ର ,ଚରିତ୍ର ତଥା ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟକୁ ବହନ କରି ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ ପ୍ରତିଟି ସ୍ତମ୍ଭ ସମସାମୟିକ ଓଡ଼ିଶାର ବାସ୍ତବ ଚିତ୍ରକଳ୍ପ ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତି।

ପୁନଶ୍ଚ ଦେଖିବା ତାଙ୍କର' ଗୋପବନ୍ଧୁ ରଚନାବଳୀ (ତୃତୀୟ ଖଣ୍ଡ)' (୧୯୭୬) ରେ ୧୦୩ ଗୋଟି ସ୍ତମ୍ଭ ସଂଯୋଜିତ ହୋଇଅଛି। ଏଥିରେ ସଂକଳିତ ହୋଇଥିବା ସ୍ତମ୍ଭଗୁଡ଼ିକ ଦେଶ ମିଶ୍ରଣ ଆନ୍ଦୋଳନକୁ କେନ୍ଦ୍ର କରି ରଚିତ ହୋଇଥିବା ସ୍ତମ୍ଭ। ସେ ମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରମୁଖ ସ୍ତମ୍ଭଗୁଡ଼ିକ ହେଉଛି:- 'ଦେଶ ମିଶ୍ରଣ ଓ ଗୋପବନ୍ଧୁ' ,କଟକରେ ବିରାଟ ଲୋକସଭା' ,ଶାସନ ସଂସ୍କାରର ଗଞ୍ଜାମ' ,ବଡ଼ଲାଟ ସଭାରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରସଙ୍ଗ' ,ନିଜ ରକ୍ଷଣ ଅସମ୍ଭବ' ,ଓଡ଼ିଶା ଓ ରୟାଲ୍ କମିଶନ' , 'ଓଡ଼ିଶା ଗଡ଼ଜାତ' ,ଦେଶ ମିଶ୍ରଣ' ,ଜାତିର ଗୌରବ ଜାତିର ଜୀବନ' ଇତ୍ୟାଦି।

ଗୋପବନ୍ଧୁ 'ଉତ୍କଳ ସମ୍ମିଳନୀ' ଶୀର୍ଷକରେ ଏକ ସ୍ତମ୍ଭ ୨୭/୧୨/୧୯ରେ 'ସମାଜ'ରେ ଲେଖିଥିଲେ:- "ଭାଷା ସୂତ୍ରରେ ପ୍ରଦେଶ ଗଠନ ତ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ମତ। ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ଅବସ୍ଥା ବୁଝିପାରିଲେ ଏବଂ କ୍ରମାଗତ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ଆପତ୍ତି ବର୍ଷକୁ ବର୍ଷ

ଉଠାଇଲେ ଦିନେ ଯେ ଭାରତ ମହାସମ୍ମିଳନୀରେ ଏହା ଆଲୋଚନାର ବିଷୟ ହୁଅନ୍ତା ,ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ। ଏତେଦିନ ଆମ୍ଭେମାନେ ଭାରତୀୟ ସମସ୍ତ ଆନ୍ଦୋଳନରୁ କରଛଡ଼ା ଦେଇ ରହିବାରେ କି ଲାଭ ହୋଇଅଛି। ଏ ସାଧାରଣତନ୍ତ୍ର ଯୁଗରେ ରାଜନୀତି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଚୋରି ଦୁଆରବାଟେ ଗଳି ପଶି କାମ ହାସଲ କରିବା ଯେପରି ଅସମ୍ଭବ ,ଜାତୀୟ ଗୌରବ ପକ୍ଷରେ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ହାନିଜନକ। ସିଧାହୋଇ ଛିଡ଼ା ହେବାକୁ ହେବ ,ସିଧା କଥା କହିବାକୁ ହେବ ,ପ୍ରାଣପଣେ ଲାଗି ଯଦି ଜାତି ନିମନ୍ତେ ଏହି ଉପାୟରେ ସୂଚ୍ୟଗ୍ର ଲାଭ ହୁଏ ତାହା ବାସ୍ତବିକ ରାଜ୍ୟ ଲାଭ।”[୬] ଏହିପରି ଭାବରେ ଦେଶ ଜାତି ପ୍ରତି ନିଜର ସୁଚିନ୍ତିତ ଉଷ ର୍ଗ ବାର୍ତ୍ତା ନିଜର ପ୍ରତିଟି ସ୍ତମ୍ଭରେ ପ୍ରଦାନକରି ଜାତିକୁ ଯେତିକି ସମୃଦ୍ଧ କରିଛନ୍ତି ପ୍ରକାରାନ୍ତରେ ତତୋଧିକ ଉର୍ବର କରିଛନ୍ତି ଓଡ଼ିଆ ସ୍ତମ୍ଭ-ସାହିତ୍ୟର ଆଦ୍ୟଭୂମିକୁ। ଏହି ଧରଣର ସ୍ତମ୍ଭଲେଖ୍ୟ ମାଧ୍ୟମରେ ଓଡ଼ିଆ ସମ୍ବାଦପତ୍ରକୁ ଭିତ୍ତିକରି ସାହିତ୍ୟର ଧାରାରେ ଏକ ନୂତନ ଧାରାର ପାଗ ତିଆରି କରିପାରିଥିବା ଗୋପବନ୍ଧୁ ସ୍ମରଣୀୟ ଚିରକାଳ।

ସେହିପରି ଦେଖିଲେ' ଗୋପବନ୍ଧୁ ରଚନାବଳୀ (ଚତୁର୍ଥ ଖଣ୍ଡ)' (୨୦୦୪) ରେ ୧୪୭ ଗୋଟି ସ୍ତମ୍ଭ ସନ୍ନିବେଶିତ। ଉକ୍ତ ସ୍ତମ୍ଭ ସଂକଳନଟିରେ ସଂଯୋଜିତ ସ୍ତମ୍ଭଗୁଡ଼ିକ ମୁଖ୍ୟତଃ ରାଜନୈତିକ। ସେଥିମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରମୁଖ ସ୍ତମ୍ଭଗୁଡ଼ିକ ହେଉଛି:- 'ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ବେତନ' ,ନିଗ୍ରୋଜାତିର ସ୍ୱାଧିନତା' ,କଂଗ୍ରେସ ଅଧିବେସନ' ,ଦେଶୀୟ ରାଜନୀତିରେ ଭାରତ' ,ବିଶ୍ୱଯୁଦ୍ଧ ଅବସାନ' ,ଭାରତଙ୍କ ପ୍ରତି ଇଂରେଜଙ୍କ ମତିଗତି' ,ବିଦେଶରେ ପ୍ରବାସୀ ଭାରତୀୟ' ,ଓଡ଼ିଆ ଜାତି ରାଜଭକ୍ତିରେ ଶଢ଼ି ଯାଇଛି , 'ଭାରତରେ ଯୁଦ୍ଧ ଶିକ୍ଷା' ,ସ୍ୱରାଜ୍ୟ ଦଳର କାର୍ଯ୍ୟ' ଇତ୍ୟାଦି।

ଉକ୍ତ ସଂକଳନରେ ଭୂମିକାରେ 'ସମାଜ'ର ପୂର୍ବତନ ସଂପାଦକ ରାଧାନାଥ ରଥ 'ରାଜନୀତିଜ୍ଞ କର୍ମବୀର ଗୋପବନ୍ଧୁ' ଶୀର୍ଷକରେ ଲେଖିଥିଲେ:- “ପୁଣ୍ୟାତ୍ମା ଉତ୍କଳମଣି କେବଳ ଜଣେ କବି ,ଲେଖକ ,ରାଜନୀତିଜ୍ଞ ଓ ସମାଜସେବୀ ଯେ ଥିଲେ ,ତାହା ନୁହେଁ ,ସେ ଜଣେ ବିପ୍ଳବବାଦୀ ଥିଲେ। ୧୯୦୫ ଯେତେବେଳେ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ସ୍ୱଦେଶୀ ଆନ୍ଦୋଳନ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ହେଲା ଏବଂ 'ଅନୁଶୀଳନ ସମିତି' ଓ 'ଯୁଗାନ୍ତର' ଅନୁଷ୍ଠାନ ନାମରେ ବଙ୍ଗଳାରେ ବିପ୍ଳବ ଧ୍ୱଜା ଉତ୍ତୋଳନ କରି ସ୍ୱଦେଶୀ ପ୍ରଚାର ସୂତ୍ରରେ ସ୍ୱାଧୀନତାର ପ୍ରେରଣା ଲୋକଙ୍କ ଭିତରେ ପ୍ରଚାରିତ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ,ସେତେବେଳେ ଗୋପବନ୍ଧୁ ଏ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଏତେଦୂର ପ୍ରଭାବିତ ହେଲେ ଯେ କଟକ ସହରରେ ସାହେବଜାଦା ବଜାରରେ ବଜାରରେ ଥିବା ତାଙ୍କର ସାଥି ବ୍ରଜସୁନ୍ଦର ଦାସଙ୍କ ଘରେ ତାଙ୍କର ବହୁ ସାଙ୍ଗସାଥୀ ଓ ସହକର୍ମୀଙ୍କୁ ଠୁଳକରି ସ୍ୱଦେଶୀ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଝାସ ଦେବାପାଇଁ ସଂକଳ୍ପ କଲେ।”[୭] ଏଣୁ ଗୋପବନ୍ଧୁ ହେଉଛନ୍ତି ଏକ ଯୁଗାନ୍ତକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ତାଙ୍କର ପ୍ରତିଟି ସ୍ତମ୍ଭ ଏ ଜାତିର ଜୀବନ ବେଦ କହିଲେ ଅତ୍ୟୁକ୍ତି ହେବନାହିଁ। ସେ ବିଗତ ଦିନରେ 'ଉତ୍କଳସାହିତ୍ୟ' ,ସତ୍ୟବାଦୀ' ଏବଂ 'ସମାଜ' ଇତ୍ୟାଦିରେ ସମ୍ପାଦକୀୟ ଲେଖିବା ଅଭିପ୍ରାୟରେ ଉତ୍କଳ ନିମନ୍ତେ ଯେଉଁସବୁ ଚିନ୍ତା ଚେତନା ତଥା ଯୋଜନା ପୋଷଣ କରିଥିଲେ ସେସବୁର ସଫଳ ରୂପାୟନ ଆମେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ଏହି ସ୍ତମ୍ଭଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଆଜିର ସମସାମୟିକ ସ୍ଥିତିରେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଣିଧାନ ଯୋଗ୍ୟ। 'ଗୋପବନ୍ଧୁ ରଚନାବଳୀ (ଚତୁର୍ଥ ଖଣ୍ଡ)'ରେ ସ୍ତମ୍ଭ ଶୀର୍ଷକ 'ଭାରତୀୟ ରାଜନୀତିରେ',ସମାଜ'ର ଆବିର୍ଭାବ'ରେ:- “ଭଗବାନଙ୍କ କୃପାରୁ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ବହୁଦିନର ବିଚାର ଏବେ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପ୍ରଚାର କରିବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହେଉଅଁଛୁ। ଦେଶର ଚାରିଆଡ଼େ ଏବେ ଘୋର ଦୁର୍ଦ୍ଦିନ। ଖାଇବାକୁ ନପାଇ ଲୋକେ ହାହାକାର କରୁଛନ୍ତି। ପିନ୍ଧିବାକୁ ନପାଇ ଘରୁ ବାହାରି ପାରୁନାହାଁନ୍ତି ଏବଂ ଖରାବର୍ଷାରେ ସିଝି ଶଢ଼ି ପଡ଼ି କେତେ ମରୁଛନ୍ତି। ଆୟର କିଛି ଉପାୟ ନାହିଁ ,କି ସହର କି ମଫସଲ ସବୁଠାରେ କେବଳ ରାଶି ରାଶି ମନୁଷ୍ୟ କଙ୍କାଳ ଦିଶୁଅଛି। କେହି କେହି ପଚାରି ପାରନ୍ତି , ଏ ଦୁଃଖର ଦିନରେ ତେବେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟର ଆରମ୍ଭ କାହିଁକି ?ଦୁଃଖଛଡ଼ା ଆମ୍ଭ ଜାତିର ଭାଗ୍ୟରେ ସୁଖ ବା କେତେବେଳେ ଅଛି। ସୁତରାଂ ,ଯେତେବେଳେ ଦୁଃଖ ଖୁବ୍ ବେଶୀ ତାହା ହିଁ କାର୍ଯ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ପ୍ରକୃଷ୍ଟ ସମୟ।”[୮] ଏହିପରି ଭାବେ ଦେଖିଲେ ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କର ପ୍ରତିଟି ସ୍ତମ୍ଭ ହେଉଛି ତ୍ରିକାଳର ଆହ୍ୱାନ। ଯେଉଁଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ନିହିତ ଅଛି ପ୍ରତିଟି ପ୍ରତିକୂଳତାକୁ ମୁକାବିଲା କରିବା ନିମନ୍ତେ ଏକ ପରୋକ୍ଷ ସୂତ୍ରାବଳୀ। ଅନୁରୂପେ ଅନ୍ୱେଷିତ 'ଗୋପବନ୍ଧୁ ରଚନାବଳୀ (ପଂଚମ ଖଣ୍ଡ)' ଦୁଷ୍ପ୍ରାପ୍ୟ।

ସେହିପରି ଦେଖିଲେ' ଗୋପବନ୍ଧୁ ରଚନାବଳୀ (ଷଷ୍ଠ ଖଣ୍ଡ)' (୨୦୦୪) ରେ ୧୮୦ ଗୋଟି ସ୍ତମ୍ଭ ସନ୍ନିବେଶିତ। ଏଥିରେ ସଂଯୋଜିତ ସ୍ତମ୍ଭଗୁଡ଼ିକ ଅସହଯୋଗ ଆନ୍ଦୋଳନ ଓ ସତ୍ୟାଗ୍ରହକୁ କେନ୍ଦ୍ର କରି ରଚିତ। ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେତେକ ପ୍ରମୁଖ ସ୍ତମ୍ଭ ହେଉଛି:- 'ଅସହଯୋଗ ଆନ୍ଦୋଳନ ଓ ସତ୍ୟାଗ୍ରହ' ,ପଞ୍ଜାବ ଅତ୍ୟାଚାର ବାର୍ଷିକ',ଅସହଯୋଗର ଆରମ୍ଭ' ,ଅସହଯୋଗର ଜାହ୍ନବୀ ବୋହିଲାଣି' ,ଅସହଯୋଗକୁ ସ୍ୱୀକୃତି' ,ଅସହଯୋଗ ସମ୍ବାଦ' ,ଅସହଯୋଗୀଙ୍କ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା' , 'ବିଲାତ ଓ ଭାରତର ସ୍ଥିତି' ,ସବରାଜ୍ୟ ଦଳର ଗତି' , 'ଜେଲଖାନା ହିଁ ପ୍ରକୃତ ବାସସ୍ଥାନ' ଇତ୍ୟାଦି। ଗୋପବନ୍ଧୁ ସ୍ତମ୍ଭ 'ଅସହଯୋଗରେ ଯୁବଛାତ୍ରଙ୍କ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ'ରେ:- "ଅସହଯୋଗରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଭାରତର ଛାତ୍ର ସମାଜ ମଧ୍ୟରେ ଦାବାନଳ ପରି ବ୍ୟାପି ଯାଇଛି। ବମ୍ବେଇ ,ପଞ୍ଜାବ ,ବଙ୍ଗଳା ,ବିହାର ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶମାନଙ୍କରେ ଏ ଆନ୍ଦୋଳନ ବିଶେଷ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହୋଇଅଛି।"(୯) ଏହି ସ୍ତମ୍ଭରେ ଗୋପବନ୍ଧୁ ପ୍ରକାଶ କରୁଛନ୍ତି ଦେଶରେ ଅସହଯୋଗ ଚାଲିଥିବା ବେଳେ ଶହ ଶହ ସ୍କୁଲ୍ କଲେଜ ପିଲା କିପରି ନିଜର କ୍ୟାରିୟରକୁ ପଛରେ ପକାଇ ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନରେ ସକ୍ରିୟ ଅଂଶ ଗ୍ରହଣ କଲେ। ସେହି ସମ୍ପର୍କିତ ପ୍ରସଙ୍ଗ ତଥ୍ୟ ଏବଂ ସତ୍ୟ ଘଟଣାକୁ ଭିତ୍ତିକରି ଏହି ପ୍ରଭାଗରେ ସଂଯୋଜିତ ପ୍ରତିଟି ସ୍ତମ୍ଭରେ ପ୍ରତିଫଳିତ ହୋଇଛି।

ଅନୁରୂପେ' ଗୋପବନ୍ଧୁ ରଚନାବଳୀ (ସପ୍ତମ ଖଣ୍ଡ)' (୨୦୦୪) ରେ ୮୮ ଗୋଟି ସ୍ତମ୍ଭକୁ ନେଇ ରଚିତ। ମୁଖ୍ୟତଃ ,ଅର୍ଥନୈତିକ ବିଚାର ଓ ସାମାଜିକ ସଂସ୍କାରକୁ ନେଇ ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ ରଚିତ ସ୍ତମ୍ଭଗୁଡ଼ିକ ଏହି ସପ୍ତମ ଖଣ୍ଡରେ ସଂଯୋଜିତ। 'ସମବାୟ ଋଣ ସମିତି' ଶୀର୍ଷକରେ ୧୧ ଗୋଟି ପର୍ଯ୍ୟାୟକ୍ରମିକ ସ୍ତମ୍ଭ ଏତଦ୍ବ୍ୟତୀତ ଏଥିରେ ସଂଯୋଜିତ ପ୍ରମୁଖ ସ୍ତମ୍ଭଗୁଡ଼ିକ ହେଉଛି:- 'ଗୋ ସମ୍ପଦ ଅଭିବୃଦ୍ଧି' ,ବୃତ୍ତି ନଷ୍ଟ' , 'ଲକ୍ଷ୍ମୀ କିପରି ଆସିବେ' ,'?ସ୍ୱଦେଶୀ ଓ ସ୍ୱାଧୀନତା' ,ଜାତି କଉଡ଼ି ଓ କୁଳଶୁଳ୍କ',ମଦଖିଆରୁ ମକଦ୍ଦମା ବୃଦ୍ଧି' ,ପ୍ରଭୁ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ଶୁଦ୍ଧ ବସ୍ତ୍ର ପିନ୍ଧାଅ' ,କପଚାଷ' ,ଅବନତଶ୍ରେଣୀ ଉନ୍ନତ ବିଧାନ ସମିତି' ,ବିଧବାଶ୍ରମ' ,ହିନ୍ଦୁ ସାବଧାନ' ,ଉତ୍କଳ ବ୍ରାହ୍ମଣ ସମିତି' ଇତ୍ୟାଦି। ଏଥିରେ ଗୋଟିକୁ ନିରୀକ୍ଷଣକଲେ ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ ସମାଜ ସଂସ୍କାରର ମନଭାବର ଚିତ୍ରକୁ ନିକଟରୁ ଅନୁସନ୍ଧି ହୁଏ ଖୁବ୍ ଗଭୀର ଭାବରେ 'ଦେବୋତ୍ତର ସମ୍ପତି' ସ୍ତମ୍ଭରେ ଗୋପବନ୍ଧୁ କୁହନ୍ତି:-" ଭାରତରେ ମଠ ଏବଂ ଦେବୋତ୍ତର ସମ୍ପତି ବିସ୍ତାର। ପ୍ରତି ଗାଁ'ରେ ଦିଅଁଙ୍କ ନାଁରେ ଜମିବାଡ଼ି ଅଛି। ପ୍ରତି ଜିଲାରେ ସାନବଡ଼ ଅନେକ ମଠ ଅଛି , ପ୍ରଧାନ ପ୍ରଧାନ ମନ୍ଦିର ତଳେ ବହୁ ବୃତ୍ତି ଖଞ୍ଜାଅଛି।

ମାତ୍ର ଯେ ସକାଶେ ଏ ସବୁରର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିଲା ଏବେ ସେ କାର୍ଯ୍ୟ ଭଲରୂପେ ଚଳୁନାହିଁ। ମାରଫତଦାରମାନେ ଠାକୁରଙ୍କ ଜମି ବିକି ଭାଙ୍ଗି ସବୁ ଆତ୍ମସାତ କରୁଛନ୍ତି। ଦେଉଳର ହଜାର ହଜାର ଟଙ୍କା ଆୟର ସମ୍ପତି ଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଚିରାଖ ଜଳୁନାହିଁ। ଦାରୀ ଦାସୀ ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବଦଖର୍ଚ୍ଚ।" (୧୦) ଏହିପରି ଭାବରେ ଦେଖିଲେ ସମଗ୍ର ଉତ୍କଳ ଭୂଖଣ୍ଡର ଏପରି କୌଣସି ମାନବୀୟ ତଥା ଅଣମାନବୀୟ ପ୍ରସଙ୍ଗ ନାହିଁ ଯେଉଁଗୁଡ଼ିର ଚିତ୍ରଲିପି ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ ସ୍ତମ୍ଭରେ ଏହାର ରୂପାୟନ ହୋଇନାହିଁ।

ସେହିପରି 'ଗୋପବନ୍ଧୁ ରଚନାବଳୀ (ଅଷ୍ଟମ ଖଣ୍ଡ)' (୨୦୦୪) ରେ ୨୦୯ ଗୋଟି ସ୍ତମ୍ଭ ସଂକଳିତ। ଏ ମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରମୁଖ ସ୍ତମ୍ଭଗୁଡ଼ିକ ହେଉଛି:- 'ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ପରୀକ୍ଷାଫଳ' , 'ସାହିତ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ' ,ନୂତନ ବର୍ଷ' ,ଲୋକାଧିକ୍ୟ' ,ଜୟ କାହାର' ,'?ବିନାଶ ନା ବିକାଶ' ,ଶାନ୍ତି ଓ ସଂଗ୍ରାମ' , 'ବନବାଣୀ',ବହୁ ଆରମ୍ଭ ଲଘୁକ୍ରିୟା' ,ଏକାଧାରରେ ଅମୃତ ବିଷ ' ଇତ୍ୟାଦି ସ୍ତମ୍ଭଗୁଡ଼ିକ ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ ଚିନ୍ତା ଚେନତାର ବିବିଧ ରୂପର ରୂପାୟନ। ବିବିଧ ପ୍ରସଙ୍ଗକୁ 'ସମାଜ' ପୃଷ୍ଠାରେ ଯେପରି ରୂପାୟନ କରିଛନ୍ତି। ତାହାର ପଟାନ୍ତର ନାହିଁ ଯେପରି ଓଡ଼ିଶାରେ ସେପରି ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ। ସୁତରାଂ ,ଓଡ଼ିଆ ସ୍ତମ୍ଭ-ସାହିତ୍ୟର ପ୍ରାଥମିକତା ଅନୁସନ୍ଧାନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବିଶେଷଭାବରେ ଗୋପବବନ୍ଧୁ ଦାସଙ୍କ 'ସମାଜ' ପୃଷ୍ଠାରେ ପ୍ରକାଶିତ ସମ୍ପାଦକୀୟ ସ୍ତମ୍ଭଗୁଡ଼ିକ ଯେ ଏକ ଅଦ୍ୱିତୀୟ ଆବେଦନ ପ୍ରଦାନ କରିବା ସହ ବିଶ୍ୱ ସ୍ତରରେ ଓଡ଼ିଶାକୁ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପରିଚିତି ପ୍ରଦାନ କରିଅଛି। ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କର ଏହି ପଦାଙ୍କକୁ ଅନୁସରଣ କରି ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ରାଧାନାଥ ରଥ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ 'ସମାଜ' ପୃଷ୍ଠାରେ ପ୍ରକାଶିତ ସମ୍ପାଦକୀୟ ସ୍ତମ୍ଭ 'ଝିଟିପିଟି କହେ'ରେ ଏହି ଧାରାକୁ ଆଉ ଏକ ଭିନ୍ନ ସ୍ୱପାନକୁ ଉର୍ତ୍ତିର୍ଣ୍ଣ କରିଛନ୍ତି। ଗୋପବନ୍ଧୁ ଦାସ 'ସମାଜ' ପୃଷ୍ଠାରେ ପ୍ରକାଶିତ

ସମ୍ପାଦକୀୟ ସ୍ତମ୍ଭ ମାଧ୍ୟମରେ। ସମାଜର ବିପଦ ଆପଦ , ବିପର୍ଯ୍ୟୟ ,କ୍ଷୟକ୍ଷତି ,ଦୁଃଖ ଶୋକ ,ଆଶା ଆକାଂକ୍ଷା , ଦୀନଦରିଦ୍ର ,ଦୁଃଖୀ ଦରିଦ୍ରଙ୍କ ପ୍ରତି ସହାନୁଭୂତି ପୁଣି ରାଜନୀତି , ଅର୍ଥନୀତି ଓ ସାମାଜିକ ବିଧିବ୍ୟବସ୍ଥାର ରୂପାନ୍ତରଣ ନିମନ୍ତେ ଅହରହ ବ୍ୟଥିତ ଥିଲା ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ ପ୍ରାଣ ତେଣୁ ସମାଜର ସମସ୍ତ ପ୍ରସଙ୍ଗକୁ ଅତି ନିବିଡ଼ ଓ ନିଖୁଣ ଭାବରେ ନିଜର ସମ୍ପାଦକୀୟ ସ୍ତମ୍ଭରେ ପରିପ୍ରକାଶ କରିଯାଇଛନ୍ତି। ତାଙ୍କ 'ସମାଜ' ସମ୍ବାଦପତ୍ରଟି ତେଣୁ ହେଉଛି ଏହାର ପ୍ରାଥମିକ ଭିତ୍ତି।

ଏହି 'ସମାଜ' ଅଭ୍ୟୁଦୟର ପ୍ରାଥମିକ କାରଣ ଖୋଜିଲା ବେଳେ ଡକ୍ଟର ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଏକ ମତ ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରେ :- "ପଣ୍ଡିତ ଗୋପବନ୍ଧୁ ଦାସ ତିନିଟି କାରଣରୁ 'ସମାଜ' ପତ୍ରିକା ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ। ସେଥିମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରଥମଟି ହେଲା ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାର ପ୍ରଳୟଙ୍କାରୀ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ। ସମ୍ବାଦପତ୍ରଟିଏ ଥିଲେ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷଜନିତ ପରିସ୍ଥିତିର କରାଳଚିତ୍ର ପ୍ରକାଶ କରି କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ ଓ ଅନ୍ୟ ରାଜ୍ୟବାସୀମାନଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରାଯାଇପାରନ୍ତା ବୋଲି ସେ ଅନୁଭବ କରିଥିଲେ। ଦ୍ୱିତୀୟ କାରଣଟି ହେଲା ଜାଲିଆନାବାଗର ଅତୀବ ମର୍ମନ୍ତୁଦ ନରସଂହାର ବ୍ରିଟିଶ ସୈନ୍ୟଙ୍କର ଏହି ହୃଦୟ ବିଦାରକ ଦମନଲୀଳା ସମଗ୍ର ଦେଶରେ ଗଭୀର ଆଲୋଡ଼ନ ,ଦୁଃଖ ଓ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲା। ରାଜ୍ୟର ଜନସାଧାରଣ ଏ ସଂକ୍ରାନ୍ତରେ ସେମାନଙ୍କର ମନୋଭାବ ବା ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ଚାହିଁଥିଲେ। ତୃତୀୟରେ , ସେତେବେଳେ ଓଡ଼ିଶାବାସୀଙ୍କର ଅନେକ ଅଭାବ ଅଭିଯୋଗ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସ୍ଥାନୀୟ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ ସେଥିପ୍ରତି ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଉଦାସୀନ ଥିଲେ। କାରନ ପ୍ରାଦେଶିକ ସରକାର ପାଂଚଶହ ମାଇଲ ଦୂର ପାଟଣାରେ ଚାଲୁଥିଲା। ସେହି ସମୟରେ ଆଂଚଳିକ ଖବର ତଥା ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକୁ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ନିକଟରେ ପହଂଚାଇବା ପାଇଁ ଗୋପବନ୍ଧୁ ଗୋଟିଏ ଖବରକାଗଜର ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିଥିଲେ।"[୧୧] ଏହା ବ୍ୟତୀତ ନିରକ୍ଷର ଦୂରୀକରଣ ,ସମସ୍ୟାର ତାତ୍କାଳିକ ସମାଧାନ ,ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ଆପତ୍ତି ଅଭିଯୋଗର ପ୍ରକାଶନ ଏହିପରି ଏକାଧିକ ବିଷୟକୁ ନେଇ 'ସମାଜ' ସମ୍ପାଦକୀୟରେ ସ୍ତମ୍ଭ ରଚନା କରି ସ୍ତମ୍ଭ-ସାହିତ୍ୟ ପରି ଏକ ଅଭିନବ ଗଦ୍ୟରଚନା ନିମନ୍ତେ ଏକ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ପ୍ରାଥମିକ ପୃଷ୍ଠଭୂମି ମନିର୍ମାଣ କରିପାରିଥିଲେ। ଏହି ସ୍ତମ୍ଭଗୁଡ଼ିକର ଭାବ ,ଶୈଳୀ ତଥା ଆବେଦନ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ସାହିତ୍ୟର ଧାରାରେ ଏକ ନୂତନ ପ୍ରାରୂପ ରହିତ ସାହିତ୍ୟକୁ ଜନ୍ମଦେବା ନିମନ୍ତେ ବିଶେଷ ଭାବେ ସହାୟକ ହୋଇଛି ଏହା ନିଃସନ୍ଦେହ।

ସହାୟକ ଗ୍ରନ୍ଥସୂଚୀ :

(୧) ଅଧ୍ୟାପକ ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ ଶତପଥୀ (ସଂ)' ,ଗୋପବନ୍ଧୁ ପରିକ୍ରମା' ,ପୁଜ୍ୟପୂଜା ସଂସଦ ,ଓଡ଼ିଶା

(୨) ଦାସ ,ଗୋପବନ୍ଧୁ' ,ସତ୍ୟବାଦୀ' ,ପ୍ରଥମଖଣ୍ଡ ,ଦ୍ୱିତୀୟ ସଂଖ୍ୟା,୧୯୧୫ ,ସମ୍ପାଦକୀୟ ପୃଷ୍ଠାରୁ ସଂଗୃହୀତ

(୩) ଦାସ ,ଗୋପବନ୍ଧୁ' ,ଗୋପବନ୍ଧୁ ରଚନାବଳୀ (ପ୍ରଥମ ଖଣ୍ଡ)' (୧୯୭୬) ,ପୃଷ୍ଠା–୭୦-୭୧

(୪) ଦାସ ,ଗୋପବନ୍ଧୁ' ,ଗୋପବନ୍ଧୁ' ,ପ୍ରଥମଖଣ୍ଡ ,ଦ୍ୱିତୀୟ ସଂଖ୍ୟା,୧୯୧୫ ,ସମ୍ପାଦକୀୟ ପୃଷ୍ଠାରୁ ସଂଗୃହୀତ

(୫) ଦାସ ,ଗୋପବନ୍ଧୁ' ,ଗୋପବନ୍ଧୁ ରଚନାବଳୀ (ଦ୍ୱିତୀୟ ଖଣ୍ଡ)' (୧୯୭୬) ,ପୃଷ୍ଠା–୧୯

(୬) ଦାସ ,ଗୋପବନ୍ଧୁ' ,ଗୋପବନ୍ଧୁ ରଚନାବଳୀ (ଦ୍ୱିତୀୟ ଖଣ୍ଡ)' (୧୯୭୬) ,ପୃଷ୍ଠା –୭୧

(୭) ଦାସ ,ଗୋପବନ୍ଧୁ' ,ଗୋପବନ୍ଧୁ ରଚନାବଳୀ (ଚତୁର୍ଥ ଖଣ୍ଡ) (୨୦୦୪) ,ପୃଷ୍ଠା - ୦୧

(୮) ଦାସ ,ଗୋପବନ୍ଧୁ' ,ଗୋପବନ୍ଧୁ ରଚନାବଳୀ (ଚତୁର୍ଥ ଖଣ୍ଡ) (୨୦୦୪) ,ପୃଷ୍ଠା - ୩୧

(୯) ଦାସ ,ଗୋପବନ୍ଧୁ' ,ଗୋପବନ୍ଧୁ ରଚନାବଳୀ (ସପ୍ତମ ଖଣ୍ଡ)' (୨୦୦୪) ,ପୃଷ୍ଠା -୨୪

(୧୦) ଦାସ ,ଗୋପବନ୍ଧୁ' ,ଗୋପବନ୍ଧୁ ରଚନାବଳୀ (ସପ୍ତମ ଖଣ୍ଡ)' (୨୦୦୪) ,ପୃଷ୍ଠା -୧୩୭

(୧୧) ରାୟ ,ଡକ୍ଟର ,ସତ୍ୟ' ,ଓଡ଼ିଆ ସାମ୍ବାଦିକତା ଓ ରାଧାନାଥ ରଥ' (୨୦୧୮) ,ପୃଷ୍ଠା -୧୦୯